

3
60790

E. SPEKTORSKIJ

EVRAZIJSŤVO
IN
BOLJŠEVIZEM

LJUBLJANA, 1944

SODOBNA VPRAŠANJA / 3. ZVEZEK

E. SPEKTORSKIJ

EVRAZIJSŦVO
IN
BOLJŠEVIZEM

LJUBLJANA, 1944

60790

14. 7. 44.

030006232

Verlag — Založila Mohorjeva družba v Ljubljani
Druck — Natisnila Zadružna tiskarna v Ljubljani

V začetku prve svetovne vojne je bilo razpoloženje obeh taborov optimistično. Ljudje so verjeli, da bo Evropa izšla iz vojne ojačena, prenovljena, srečna. Toda po sklenitvi miru je prišlo razočaranje. Na zunaj se je kazalo v formulah, s katerimi so skušali označiti ustvarjeno stanje: »Evropa brez miru« je pisal Nitti; o »zatonu zapada« je pisal Spengler; o »agoniji krščanstva« je pisal Unamuno. Simbol sodobnosti je tedaj postala »Frau Sorge«, gospa Skrb iz »Fausta«, ki jemlje ljudem vid in napolnjuje njih srca z zaskrbljenostjo. Posebno zaskrbljenost je povzročala Rusija. Ta dežela se je tujcem vedno zdela uganka. Poznali so jo tako malo, da je, kakor se je izrazil Dostojevskij, še luna bolj raziskana nego ona. Wellsov poskus, da jo bolj od blizu ogleda, je našel izraz v knjigi, ki nje naslov sam zase govori: »Rusija v megli«. In iz te megle je zadonela nova beseda: evrazijstvo.

Beseda sama po bistvu ni bila nova. Sledeč Suessu, združujejo geografi Evropo in Azijo v eno celino, ki jo imenujejo Evrazija, in imajo Evropo samo za polotok tiste Evrazije, ki je bila nekoč združena z Avstralijo. Od tod je naziv »Avstralazija«. Poleg tega se v Indiji z imenom »Evrazijci« (Eurasian) že davno označuje rasa, ki je nastala iz mešanja Evropejcev in domačinov. Ko so Angleži leta 1857 potlačili vstajo Sepojev, so iz njih ustanovili posebne čete. Mogoče je, da se tudi sedaj taki Evrazijci bore v sestavu velikobritanske armade. Novo v evrazijstvu je bilo to, da je bila Evrazija preoblikovana iz dejstva v načelo in navezana na Rusijo.

Spočetka to načelo ni bilo proglašeno v Rusiji sami, temveč v emigraciji. Skupina mladih ruskih znanstvenikov, ki si je našla zatočišče na Bolgarskem, je, mesto da bi se bila vdala tistemu, kar je francoski emigrant de Maistre nekoč imenoval »čar brezupnosti«, poskusila pojasniti smisel katastrofe, ki jih je vrgla iz domovine. Plod tega poskusa je bil zbornik razprav, ki je leta 1921 izšel v Sofiji z naslovom »Izhod k Vzhodu«. Na platnicah vidimo sliko konja, ki je narisana tako primitivno, kakor to delajo divjaki. Za to knjigo je sledilo precejšnje število drugih. Za razširjanje novega svetovnega nazora je bilo ustanovljeno posebno založništvo s podružnicami v Parizu, Berlinu in Pragi.

Temelj tega svetovnega naziranja je geopolitična ali, kakor se izražajo evrazijci, geozofska misel, da je usoda vsakemu narodu namenila poseben življenjski prostor. Kot tak prostor se za Rusijo proglašča »mongolosfera«. Rusija ni Evropa, pa tudi ni Azija. Je to nekaj samosvojega, namreč Evrazija. Je to zaključena celina. Gospodarsko ni da bi morala težiti k morju, kar je značilno za druge narode. Politično je to dediščina Čingis-hana. Duhovno je to poseben pravoslavno - muslimanski svet, oddaljen od romansko-germanske kulture. V soglasju s tem imajo evrazijci dobo tatarske vladavine nad Rusijo (od početka 13. skoraj do konca 15. stoletja) za najbolj bistveno in najbolj blagodejno obdobje njene zgodovine. Kakor zatrjuje evrazijec Petar Savickij, bi brez tatarščine ne bilo Rusije. Kot svetlo stran sodobnosti so evrazijci priznali zmago evrazijskega duha nad tisto zapadno kulturo, ki so jo doslej vztrajno, toda baje brezuspešno skušali vcepiti Rusiji. V bodočnosti pa slutijo evrazijci nezaslišan razcvet samosvoje kulture. Osnovna težnja vsega tega nauka je pretrganje vezi z evropejskim izročilom in preokrenitev na vzhod.

Če bi se bilo evrazijstvo omejilo na emigrantske

kroge, bi zanimalo najbrž le one, ki bi radi vedeli, s čim se ukvarjajo ljudje, ki so izgubili svojo rusko domovino. V tej zvezi bi se dale lahko zabeležiti čudne reči, n. pr. protest ruskega dnevnika »Razsvet« (Zarja) zoper prevladovanje Rusov v Rusiji ali predavanje generala Danilova, da je bil prvi ruski car — Atila. Toda za evrazijce so se, ne brez škodoželjnosti, jeli zanimati širši krogi v zahodni Evropi. In na evrazijstvo so se odzvali v sovjetski Rusiji.

Evrazijci so bili namreč prvi ruski emigranti, ki so se skušali, čeprav se niso vračali v domovino, združiti z njo, in sicer brez konspiracije. V teku več let se jim je to posrečilo. To je potrdil profesor Lo Gatto, ki je leta 1929 obiskal Rusijo. Drugi evrazijski zbornik z naslovom »Na poteh« je izšel v založbi »Helikon« s podružnicama v Moskvi in Berlinu. Izkazalo se je, da imajo evrazijci somišljenike v sovjetski Rusiji, ki so objavljali približno isto kot oni. Sovjetske oblasti v začetku tega niso ovirale. Zdelo se je celo, kakor da bi to podpirale. Evrazijstvo jim je služilo za nekako pojasnilo in opravičilo ali, kakor se je izrazil profesor Karsavin, za valorizacijo uničevanja mnogih kulturnih vrednot, ki je spravljal v zadrego ne samo meščansko Evropo, temveč tudi ljudi, kakršni so Maksim Gorkij in Lunačarskij. Našli so se pesniki, ki so začeli opevati elementarno podivjanost. Jesenin priznava v »Izpovedi barabe« (huligana), da je »po krvi konjski tat iz step«; izjavil je, da je pripravljen »nesti rep vsake kobile kot poročne obleke vlečko«. Vasilij Kamenskij poje: »Moja Perzija, moja vera Koran.« In celo nežni lirski pesnik Aleksander Blok, ki njegov obraz spominja na paža ali kerubina, kleveta sam sebe: »Da, Scitje mi, da, Azijatje mi s poševnimi in pohlepniimi očmi.« Isti Blok je trdil, da je »naša pot v stepah«, prisposodbljal Rusijo »divjemu stepnemu konju, ki skače skozi kri in prah«, in zatrjeval, da se

»kulturi železa in strojev pripravlja maščevanje elementov«. Pozneje pa so ti motivi prenehali. Sovjetska književnost je dobila tako zvano socialno naročilo, da proslavlja marksizem, industrializacijo, amerikanizacijo, elektrifikacijo. Isti Jesenin se navdušuje: »Joj, kakšen konj je lokomotiva: železna usta mečejo plamene, a dim nad njim se vleče kakor griva!« Ilija Erenburg opeva »beton novega raja«.

In sovjetske oblasti so začele evrazijce preganjati. Boljševiki seveda niso mogli dopustiti ideologije pravovernih evrazijcev z njihovim mističnim futurizmom, z njihovo vero v »opravoslavljenno državno gospodarstvo« in z njihovim avtarkizmom. Vendar to evrazijcev ni oviralo, da ne bi bili tudi oni napravili preokreta na vzhod. Ta preokret ni prišel do veljave le takrat, ko je Rusa Lenina nadomestil Georgijec s Kavkaza Džugašvili, bolj znan z imenom Stalin, pokazal se je tudi prej. Že leta 1920 so boljševiki sklicali v Bakuju kongres azijskih narodov. Da bi pritegnili na svojo stran vzhodna plemena, niso zahtevali od njih, da postanejo pravoverni marksisti. Skušali so v njih prebuditi nacionalno samozavest. In to se jim je posrečilo v toliki meri, da so se Azerbejdžanci, Turkmeni, Tadžiki, Kirgizi, Uzbeki izkazali kot bolj zanesljiva opornica režima nego pravi Rusi. To je prišlo do izraza v sovjetski ustavi leta 1936. Razdelila je državo na enajst tako imenovanih zveznih republik. Izmed njih je čisto ruska samo ena RSFSR (Ruska sovjetska federativna zvezna republika); na pol ruski sta dve, ukrajinska in beloruska. Ostale republike niso ruske: tri transkavkaške (Georgija, Armenija, Azerbejdžan) in pet azijskih (Turkmenistan, Uzbekistan, Tadžikistan, Kazakistan in Kirgizistan). V zahodni Evropi so prepričani, da je sovjetska ustava ne glede na omenjeno razdelitev zavarovala rusko hegemonijo ali, kakor se izraža profesor Luigi Salvatorelli, »absolutno nadoblast

ruske republike«. Toda ruski publicist Sergej Varšavskij je opozoril na to, da pošilja vsaka zvezna republika v tako imenovani sovjet nacionalnosti ne glede na obseg svojega ozemlja in število prebivalcev enako število zastopnikov, namreč deset. Na ta način zastopa stoštiriindvajsetmilijonski (po podatkih statistike iz leta 1930) ruski narod — in še ta razdeljen v Velikoruske, Ukrajince in Beloruske — samo trideset poslancev, sedemnajst milijonov tujerodcev pa ima za zastopnike osemdeset poslancev. Rusko zastopstvo se še bolj zmanjša, orientalsko pa poveča zaradi tega, ker je v sestavu ruske »zvezne republike« še sedemnajst »avtonomnih republik« in šest »avtonomnih pokrajin«. Vsaka avtonomna republika pošilja v svet nacionalnosti po pet poslancev, vsaka avtonomna pokrajina pa po dva poslanca. Prebivalstvo teh formacij nikakor ni rusko. To so republike tatarska, baškirska, burjat-mongolska, kalmiška, udmurtska, čuvaška, jakutska itd., pokrajine adigejska, karačajevska, ojratska, hakaška, čerkeška. Zaradi tega se število vseh zastopnikov ruske zvezne republike v sovjetu nacionalnosti zviša od deset na sto trinajst. Toda med njimi predstavlja le deset poslancev čisto rusko prebivalstvo. Če vzamemo v poštev še zastopstvo formacij, ki tvorijo sestavni del drugih zveznih republik, se naposled izkaže, da je ruski narod v zgornji hiši sovjetskega parlamenta v porazni manjšini: od dve sto osem in trideset poslancev je deset Velikorusov, deset Ukrajincev, deset Belorusov, pet Nemcev, pet Moldavanov, dva žida, in sto šest in devetdeset vzhodnih zastopnikov, ki dajejo tej ustanovi značaj nekakega »kurultaja«, t. j. sveta mongolskih starešin. Takšni notranji majorizaciji ruskega naroda po orientalskih plemenih se je pred kratkim pridružila še zunanja. Po najnovejši spremembi sovjetske ustave, ki jo je razglasil Molotov, se morajo na mednarodnem forumu poleg velikoruske, ukrajinske in belo-

ruske diplomatske misije pojaviti še tri kavkaške in pet azijskih.

V predrevolucijski Rusiji je bilo vojaške službe povsem oproščeno muslimansko prebivalstvo terske in kubanske pokrajine ter Transkavkazije, dalje orientalsko prebivalstvo stavropolske gubernije, vse prebivalstvo Turkeстана in vsi tujerodci stepnih pokrajin. Boljševiki so odpravili to ugodnost in ojačili rdečo armado z orientalskimi kadri, celo s Kitajci. Tako je bil n. pr. že leta 1919 v sestavi kijevske posadke kitajski polk. In videl sem z lastnimi očmi kitajsko stražo, ki je varovala Jofeja, Rakovskega, Manuilskega in druge komisarje v tistem Kijevu, ki ga je letopisec Nestor imenoval »mater ruskih mest«. Po časopisnih poročilih je v vojaških tovarnah Urala in Sibirije zaposlenih danes mnogo Kitajcev. In Maksim Gorkij je Wellsu priznal, da ga »preokret Rusije na vzhod tlači ko mora«.

Lahko pa se oglasi vprašanje: »Kakšen pomen ima vse to za usodo ostale Evrope? Kaj ji je mar evrazijska Hekuba? Ali ji je treba, da rabim izraz Visoke pesmi, varovati tuje vinograde, ko ima vendar toliko lastnih skrbi? Ali ne bi bilo boljše, če bi si umila roke in se lotila svojih lastnih zadev?

Kot pozitiven odgovor na to vprašanje je bila zamišljena tista »Panevropa«, ki so jo še nedavno podpirali intelektualci in državniki, posebno Briand. Početnik tega gibanja grof Coudenhove-Kalergi je zatrjeval, da more »kaos, ki mu je ime Evropa«, postati kozmos, ako ustanove vsi evropski narodi federacijo. Leta 1936 je bil pripravljen pripustiti v to evropsko zvezo Perzijo in Afganistan. Vendar je odločno izključeval Sovjetsko zvezo, češ to je Evrazija, to je »carstvo, ki je Evropi bolj tuje nego Japonska«. Sprva je imel za mogoče, da se Evrazija sploh ne bi upoštevala, kakor da bi je ne bilo. Nato pa je priznal, da bi bilo pametnejše skleniti

z njo pakt o nenapadanju. Vobče je trdil, da zahodni narodi, združeni pod panevropskim znamenjem rdečega križa na zlatem soncu, lahko brez skrbi prepustijo Evrazijo njeni nemirni usodi v znamenju srpa in kladiva. In mnogi so se pridružili njegovemu mnenju. Marsikdo celo glede socializacije, ki se vrši v Rusiji, misli, da je evropski socializem eno, nekaj povsem drugega pa je tisto, kar je Francesco Nitti imenoval »azijski socializem«.

Toda če vzamemo evrazijstvo v celoti, se pokaže, da tudi za Evropo ni tako nedolžno: »de te fabula narratur«. Evrazijstvo se je za zdaj vrglo samo na rusko predstražo Evrope. Toda ruski filozof Vladimir Solovjev je že davno in ne brez vzroka svaril pred pretečo splošno nevarnostjo »panmongolizma«.

V nasprotju s trditvami evrazijcev je bila Rusija do revolucije leta 1917 objektivno del Evrope. Subjektivno pa so se Rusi vedno imeli za člane evropske družine narodov. V teku svoje več ko tisočletne zgodovine je Rusija ponekod zaostajala za drugo Evropo, ponekod jo prehitevala, na splošno pa živela skupno z njo, seveda z nacionalnimi posebnostmi, ki so lastne vsaki deželi. Zaostajala je iz dveh vzrokov. Prvič je tatarski jarem za več ko dve sto let pretrgal njeno zvezo z ostalo Evropo. To je naglašal francoski zgodovinar Rambaud, ki je vztrajno trdil, da »je bila Rusija v 11. stoletju evropska država«. Zunanji izraz te zveze so bile vezi sorodstva med ruskimi knezi in monarhi ostale Evrope. Sveti Vladimir je bil poročen z Ano Grško, njegov sin Jaroslav Modri z Ireno Švedsko; Jaroslavova sestra Marija se je omožila s Kazimirjem Poljskim, ena njegova hči, Elizabeta, s Haraldom Hrabrim, kraljem norveškim, druga, Anastazija, z Andrejem, kraljem ogrskim, tretja, Ana, s Henrikom I., kraljem francoskim, ter je v Franciji znana pod imenom »Anne de Russie«. Drugi razlog za-

ostalosti Rusije je bil ta, da je bilo tlačanstvo v njej odpravljeno šele leta 1861, prepozno, a vendarle prej, nego je ameriška demokracija osvobodila svoje črnce in to šele po štiri leta trajajoči državljanski vojni.

V marsičem pa je Rusija prehitevala Evropo. Tako je n. pr. bil imovinsko-pravni položaj poročene žene v Rusiji že od davnih časov mnogo bolj neodvisen nego v ostali Evropi, zlasti v Franciji. »Zgodovina Francije«, ki jo je objavil Lavissee, je zabeležila kot nenavadno pridobitev, da je bil v osemdesetih letih prejšnjega stoletja v Franciji ustanovljen prvi ženski licej. V Rusiji pa je v tem času že davno cvetela ne samo srednja, temveč tudi višja ženska izobrazba. Vobče je zgodovina Rusije zgodovina dela Evrope. Kakor je dokazal profesor Taranovskij, je njen politični razvoj šel skozi vse občeevropske stopnje od monarhije prvobitne ljudske države (Volksstaat) skozi fevdalno monarhijo (monarchie seigneuriale), stanovsko monarhijo (der monarchische Ständestaat), birokratično monarhijo (der monarchische Beamtenstaat) do ustavne monarhije po letu 1905. Gospodarski razvoj Rusije se tudi ni bistveno razlikoval od občeevropskega. Pred boljševiškim preobratom se je v njenih mestih razvijal kapitalizem, omiljen s socialno politiko, na kmetih pa se je izvajala agrarna reforma po zamisli ministra Stolipina. V duhovnem življenju Rusije je bilo mnogo občeevropskega. Evropa je vplivala nanjo. Pa tudi ona je vplivala na Evropo. Imena Lobačevskega, Mendelejeva, Pavlova in drugih ruskih znanstvenikov so vsem znana. Rusi so ustvarili prve temelje povsem novih znanstvenih področij, kot sta n. pr. pedologija (počvovedenije; Dokučajev) in geokemija (Vladimir Vernadskij). Ruska Minerva se je čestokrat pojavljala v zahodnih Atenah. Tako je bil Mečnikov povabljen v Pariz za poslevodečega ravnatelja Pasteurjevega instituta. Vinogradovu pa je bila zaupana stolica

za zgodovino angleškega prava v Oxfordu. Francoski zgodovinarji visoko čislajo delo Vippera, Lučičkega in Karejeva. Vogüé je seznanil Evropo z ruskim realističnim romanom in pojasnil njegovo prednost pred zahodnim naturalizmom. Ko pa so vprašali Debussyja, koga ima za največjega francoskega skladatelja, je odgovoril, da Musorgskega.

Rusija je vedno čutila svojo pripadnost k Evropi. Za »zapadnjake« priča o tem že njihov naziv sam. Toda tudi za »slovanofile« je bila Evropa »dežela svetih čudežev«. Dostojevskij je dejal: »Evropa je tudi nam mati kakor Rusija, naša druga mati;« »mi Rusi imamo dve domovini: našo Rusijo in Evropo.«

V prvi četrti 13. stoletja je prestregla Rusija udarec tatarskih tolp, ki so ogrožale tudi ostalo Evropo: leta 1241 je stal Batij že v okolici Dunaja in njegovi sprednji konjeniški oddelki so dosegli Split in Dubrovnik. Toda Rusi so mongolski val ustavili. Zategadelj ima njihova domovina nič manj ko Poljska in Hrvatska pravico do naziva »antemurale christianitatis«. To je naglasil Puškin, ki je rekel: »Krščansko prosveto je rešila razmrčvarjena in umirajoča Rusija.« Za to rešitev je plačala Rusija zelo visoko ceno. Nad dve sto let je bil ruski narod raja tatarskega »ulusa«, ki je, kakor je rekel profesor Ljubavskij, kot velikanski zajedalec izsesaval ruski narodni organizem. To je zavrlo kulturni razvoj, ki se je bil v 10. stoletju za časa sv. Vladimirja tako sijajno pričel. Mongolski parazit je gmotno slabil Rusijo, ni pa izsesal narodne duše. V ruščini, tem po Turgenjevljevih besedah »velikem, mogočnem, resnicoljubnem in svobodnem« jeziku, so se pojavile azijske besede, kot n. pr. »horošo«, ki je skoraj izpodrinilo staro rusko besedo »ladno«. Kakor se vidi iz besed: altin, bazar, kazna, denjgi, aršin, bezmen, tovar, se je ruska trgovina orientalizirala. Isto usodo je doživela ruska obleka, kakor se

vidi iz besed: armjak, kaftan, zipun, kušak, bašmak, sarafan, šarovari. Toda verski in etični izrazi, in torej njih ustrezajoče duhovno življenje, so se ohranili v vsej svoji čistosti. In vprav v tatarski dobi so nastale tiste svete podobe Rubljovske šole, ki navdušujejo evropske poznavalce in ki jih sedaj zbirajo ameriški bogataši.

Značilno je, da je ruski narod, drugače nego evrazijski, sprejel mongolsko nadvlado ne kot srečo, ampak kot katastrofo. Dobila je naziv »tatarski jarem« in Rusi so se borili zoper ta jarem deloma pasivno, deloma aktivno z isto vztrajnostjo, kakor so se Srbi borili zoper Turke »za krst časni i slobodu zlatnu«. Kulikovska bitka (leta 1380) je kronološko skoraj istodobna s kosovsko bitko (leta 1389). Končala se je ruska borba zoper Tatarje s tem, da je bila Rusija osvobojena dvanajst let prej nego Španija Arabcev. V osvobojeni Rusiji se je izklesala ne evrazijska, temveč čisto evropska ideologija Moskve kot tretjega Rima. Namesto tatarizacije Rusov se je pričela rusifikacija Tatarov. Uspeh je bil ta, da so se od tatarskih prednikov rodili pisatelji, kakršni so Deržavin, Karamzin, Homjakov, Turgenjev, ki se je rad imenoval »homo europaeus«, in celo prvi ruski zapadnjak Čaadajev.

Kljub temu trdijo na zahodu že davno, da niso Rusi Evropejci, ampak Azijci. Napoleon je trdil, da se, če postngamo Rusa, pokaže Tatar. Poljski publicist Duchinski je tolmačil Slovanom, da niso Rusi njihovi bratje, ker so Turanci. Toda prav tako je možno najti azijske elemente v etnosu in etosu drugih evropskih narodov. V finski, estonski, latvijski, litovski, madžarski, bolgarski krvi prevladuje ugrofinski in turanski element. Pohod Atila proti zahodu ni ostal brez posledic. Atila je postal Etzel, eden izmed nibelunških junakov. Francoski pesnik Richepin je proglasil sebe za potomca Turancev. »Da, to so moji predniki,« je pisal, »dasi živim na Franco-

skem, vendar nisem niti Latinec niti Galec. Imam tanke kosti, rumeno kožo, bakrene oči, bedra jahača in zaničujem zakone. Sem mešanec. Njihova kri vre v mojih žilah, ta kri mi je dala mržnjo zoper ideal in hrepenenje po praznoti.« Clemenceauja so imenovali Mongolca zaradi njegovih širokih ličnih kosti. Zanimivo je, da je bil oče panevropejca Coudenhove-Kalergija Madžar, mati pa Japonka.

Toda tudi načelni orientalizem je združljiv z evropsko kulturo. O tem pričajo emigrantski početniki ruskega evrazijsstva. To niso nikaki stepski barbari, temveč ljudje, ki so dosegli ugledna mesta v kulturnih deželah. Knezu Nikolaju Trubeckemu, ki je bil prvi začel evrazijsko propagando, je bila ponujena Jagićeva stolica na Dunaju; obogatil je jezikoslovje s fonologijo. Jurij Florovskij je dobil honoris causa od stare škotske univerze Saint-Andrews naslov »Doctor of Divinity« (doktor bogoslovja). Jurij Vernadskij, sin mineraloga Vladimirja, je zasedel stolico na eni najbolj znanih ameriških univerz Yale University. Petar Savickij je dobil docenturo v Pragi. Evrazijecem se je pridružil Stravinskij. Takšni ljudje so zavrgli evropejstvo v imenu evrazijsstva. Ni to samo površna trma prenapetih domišljavcev; je v tem nekaj splošnega in simptomatičnega. To je propad kulture in kapitulacija pred nižjimi rasami in barbarstvom. In to ni samo krajeven ruski pojav. Nekaj sličnega se dogaja tudi v zahodni Evropi. Glasba in ples zamorcev sta osvojila evropske odre in plesne dvorane. Neki moderen skladatelj je sestavil celo mašo za jazz. Naga črnka Josephine Backer je napravila zmagoslaven pohod skozi vso Evropo; v Parizu se je ob neki plesni reviji na nedostojen način norčevala iz znanega francoskega državnika Herriota. Ponavlja se navdušenje za Kitajce, kakršno je bilo na Francoskem konec 18. stoletja, ko so po Tocquevillevih besedah »nerodno barbarsko kitajsko oblast

imeli za najbolj dovršen vzorec, ki si ga morajo vzeti za zgled vsi narodi sveta«. Zelo napredni Evropejci stavijo velike nade na Kitajce. Kitajski zastopnik v Društvu narodov je užival izjemno pozornost in ugled. Pred kratkim je prejela Noblovo nagrado Pearl Buck za svoje pripovedke iz kitajskega življenja.

Vse to se lahko zdi kratkovidnim Evropejcem nedolžna moda, podobna tistim francoskim chinoiseries, v katerih stilu je Théophile Gautier pisal: »Celle que j'aime, à présent, est en Chine« (tista, ki jo ljubim sedaj, je na Kitajskem). Kar pa se tiče barbarskega azijsstva, ga pripisujejo Evropejci samo Rusiji. Leta 1917 je res v njej nastal izbruh barbarstva. In sploh pripominja Dostojevskij o ruskem narodu, da se ga »v marsikaterih usodnih trenutkih njegovega življenja« loti »vihar krčevitega in hipnega samozanikanja in samouničevanja«. Toda pred tem niso zavarovani tudi drugi evropski narodi. Skušnja novejših državljanskih vojn je žalibog pokazala, da ima, če pomeni Azija in Evrazija podivjanje in nasilje, tudi Evropa svojo tako rekoč notranjo Evrazijo. Tisti pa, ki mislijo, da je boljše vizem nekaj čisto azijskega in da zato ne preti Evropi, pozabljajo, da so tako boljše vizem kakor vse predhodne ruske revolucionarne struje importirane v Rusijo iz zahodne Evrope in se vsak hip lahko vrnejo vanjo, toda že z evrazijsko primesjo. Leta 1825 so zahtevali ruski »dekabristi« ustavo po angleško-francoskem vzorcu. V času revolucije leta 1905 so se posluževali splošne stavke po naukih Herwegha in Georgea Sorela. Leta 1917 je bilo geslo februarске revolucije: ustavotvorna skupščina po nauku Sieyesa o »pouvoir constituant«. Slednjič je pomenil oktober istega leta zmago idej Blanquija, Sorela z njegovo teorijo o »direktni akciji« (action directe) in Marxa. Marx je bil žid, toda ne levantski, palestinski ali turkestanski, ampak nemški. Njegov nauk je zrastel ne na

azijskih stepah, ampak na tleh westfalske in posebno angleške industrije. V sovjetski Rusiji je zelo veliko najvišjih mest zasedenih po židih, kar je dalo nekemu francoskemu publicistu celo povod, da je imenoval njen režim »židovski fašizem«. Toda zopet niso prišli na površje židje iz Samarkanda ali Uzbekistana, temveč ruski, poljski (n. pr. Radek), madžarski (Bela Kun, znan po svojih grozodejstvih na Krimu) in sploh taki židi, ki po Nietzschejevih besedah ne orientalizirajo Evrope, ampak jo okcidentalizirajo, seveda v revolucionarnem smislu. Lenin je rekel, da se je boljševizem rodil leta 1903 v Londonu na zborovanju socialnih demokratov iz Rusije. Končno obliko je dobil na mednarodnih socialističnih kongresih v Zimmewladu (1915) in pred vsem v Kientalu (1916). O ljudskih komisarijih je pisal že Rousseau. Sovjetski sistem je izmislil Sorel. Leta 1936 je ob otvoritvi osmega zveznega zborovanja Sovjetov Kalinin rekel: »Tovariši, zgodovinski prednik naše socialistične države je bila pariška komuna.« Kadar je moskovski radio vsak dan ob devetih zvečer predvajal sovjetsko himno, se ni oglašala niti azijska niti evrazijska niti celo ruska pesem, marveč tista, ki so jo že davno prepevali francoski socialisti s sklepom: »C'est la lutte finale, groupons-nous et demain l'internationale sera le genre humain.«

Zaradi tega je tretja internacionala naperjena iz Moskve proti Evropi. Z vsemi močmi sili, da ji vrne in v njej izvede njena lastna revolucionarna prizadevanja, toda v tako izpačeni obliki, da je prestrašila celo socialiste druge internacionalne. Po nauku le-teh je komunizem v tem, da se že obstoječa produkcija gospodarskih dobrin ne samo ohrani, temveč še poveča. S tem se omogoči razdeljevanje dobrin po formuli: »Vsak po svoji zmožnosti, vsakemu po njegovih potrebah.« Lenin pa kliče nižjim družabnim slojem: »Ropaj, kar je bilo oropano!« Kakor v Rusiji tako dviga tudi v ostali Evropi boljše-

vizem Aheronta zoper »višje«, Dioniza zoper Apolona, Kalibana zoper Prosperota. Ne nosi samo s seboj zunanje evrazije, ampak podžiga tudi notranjo. V tem tiči prva evrazijska nevarnost, ki preti vsem evropskim deželam, je pa posebno pogubna za male narode.

Druga nevarnost pa je v prizadevanju boljševikov, da bi naščuvali zoper Evropo azijske kolonije. V ta namen skušajo, kakor je napovedoval evrazijec Trubeckoj, porabiti isto Rusijo, ki je prej branila Evropo pred Azijo, nato pa širila v Aziji evropsko civilizacijo. Kolonije so obrnile proti maternim deželam orožje, ki so ga dobile od njih, namreč izenačevalni demokratizem in vojno tehniko. Temu so boljševiki pridružili svojo propagando. Minil je torej čas, ko je Gambetta lahko imenoval kolonije »nacionalno zaščito« in je Lyautey s ponosom računal na eno in štirideset, marveč kar sto milijonov Francozov.

Končno preti Evropi tretja nevarnost od njej tako simpatične Kitajske. Nekdaj se je skušala Kitajska popolnoma ločiti od ostalega sveta. Zgradila je ob svoji severni meji 2450 kilometrov dolg in 16 metrov visok zid. Toda Evropejci so to izolacijo zlomili. Kitajci so se branili. Spočetka so mislili, da zadostuje sovražnika ostrašiti s papirnatimi zmaji. Toda pozneje so se naučili rabiti moderno orožje, ki so jim ga dobavljali Evropejci sami. Na meji med 19. in 20. stoletjem so napravili poskus ofenzive in dvignili tako zvano »veliko pest«. Neznatna mednarodna evropska vojska z udeležbo Japoncev je Kitajce brez posebne težave prisilila odpreti to stisnjeno pest. Vendar se Kitajska ni pomirila, posebno ne po revoluciji leta 1911. Številni Evropejci pozdravljajo ta preobrat kot začetek popolne evropeizacije osrednjega cesarstva, pri Kitajcih samih pa je zbudil ali bolj okrepil zavest lastne prednosti. Ko so boljševiki zasliševali izročena jim admirala Kolčaka,

preden so ga ustrelili, jim je le-ta med drugim pripomnil, da so po letu 1917 začeli Kitajci govoriti Rusom: »Prej si bil ti kapetan, jaz pa hodja (krošnjar), sedaj boš ti hodja, jaz pa kapetan.« Ko je bil Mandžurko še kitajska pokrajina, so ruski emigranti ustanovili v Harbinu pravno fakulteto. Na tej fakulteti je kitajska oblast postavila na mesto ruskega profesorja za pravno filozofijo Kitajca z utemeljitvijo, da nimajo Evropejci pravih pojmov o pravičnosti. Kitajska ksenofobija (strah pred tujci) je bila boljševikom všeč. Pričeli so jo na vse načine podžigati po formuli: »Rjovi, Kitajska!« V Moskvi je bila v agitacijske namene ustanovljena posebna kitajska univerza. Nekaj časa se je zdelo, da bo vsa Kitajska stopila v zvezo sovjetskih socialističnih republik. Namesto tega sta doslej nastali samo sovjetska Mongolija, v kateri je kmalu po prvi svetovni vojni veljal za nekako božanstvo ruski pustolovec Ungern-Sternberg, in Tanau-Tuva, t. j. vzhodni Turkestan pod protektoratom sovjetske zveze. Toda s tem ni še vse končano. Rdeča Kitajska še ni povedala svoje zadnje besede. Njen poglavar Čang-Kajšek je študiral na moskovski rdeči vojaški akademiji. Ruski emigranti, n. pr. general Denikin, svarijo Evropejce, da »utegne biti kitajski boljševizem nevarnejši od moskovskega«. Toda njihova svarila so prav tako brez uspeha kakor Kasandrina. Napredni Evropejci simpatizirajo z rdečo Kitajsko. Z orožjem pa jo oskrbuje ne samo Moskva, temveč tudi Anglija in Amerika.

Obstojata dve Aziji. Na čelu ene stoji Japonska, ki je proglasila svojevrstno Monroeovo geslo: »Azija Azijcem«. To geslo preti Evropi z izgubo njenih kolonij, ne pomeni pa poseganja v njo samo kot tako. Druga Azija je rdeča Kitajska, zvezana s tretjo internacionalo. Ta zveza lahko dovede do pohoda motoriziranih Mongolov proti Evropi. Tak pohod more prinesiti večje nesreče nego napad Atile, »božjega biča«, ali tatarski jarem v Rusiji.

V Evropi se čestokrat sliši: »Ex oriente lux.« To je pravilno, v kolikor je Evropa dvakrat prejela luč z vzhoda. Prvikrat je bila to luč tiste filozofije, ki se je rodila v maloazijskih grških kolonijah in dobila svoj dovršeni izraz v Platonovih delih. Drugikrat je prineslo luč z vzhoda krščanstvo. To je mila luč, ki stavi mir na zemlji v odvisnost od slave Bogu na višavah in dobre volje med ljudmi. Sedaj žari nad zatonom zahoda vzhod z novo zarjo. Toda ta zarja ne prinaša niti modrosti niti miru, ampak tisti svetovni požar, ki utegne z evrazijsko pomočjo spremeniti vso Evropo v isto divje polje, v katero je svoj čas Batijev naval spremenil kijevisko Rusijo.

